

Nefndarsvið Alþingis
ALLSHERJARNEFND
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 31. maí 2011

Umsögn

Barnalög (réttindi barns, forsjá, sáttameðferð o.fl.)

778. mál lagafrumvarp 139. löggjafarþingi.

Vísað er til bréfs allsherjarnefndar Alþingis þar sem óskað er eftir umsögn félags um foreldrajafnrétti um ofangreint frumvarp.

Félag um foreldrajafnrétti harmar þær breytingar sem Ögmundur Jónasson, innanríkisráðherra, hefur gert á drögum að frumvarpi til laga um breytinga á barnalögum nr. 76/2003 sem kynnt var á vef Dómsmála- og mannréttindaráðuneytisins þann 12. Janúar 2010 og nú lagt fram á Alþingi sem frumvarp til breytinga á barnalögum.

Félagið hafði margt við frumvarpsdrögin að athuga og koma þær athugasemdir fram í fylgiskjali 1 með umsögn þessari enda stendur von okkar til þess að Alþingi leiðrétti þessar breytingar ráðherra.

Dómarheimild

Í frumvarpsdrögunum eins og þau komu inn á borð ráðherra var nokkuð tekið tillit til alþjóðlegrar þróunar á barnarétti og þeirra tillagna sem tvær íslenskar nefndir um málið lögðu einróma til. Í frumvarpi Rögnu var lagt til að dómarar gætu dæmt foreldra til að fara sameiginlega með forsjá barns teldu þeir það barni fyrir bestu. Allar aðrar þjóðir sem við berum okkur saman við hafa slíka heimild og engin þeirra hefur afnumið slíka heimild við endurmat í ljósi áratuga reynslu. Ákvæðið þykir setja niður deilur foreldra og

auka sáttfýsni þeirra enda ljóst að hvorugt þeirra fer sigurvisst í dómssal. Ráðherra hefur nú felld út þessa dómaraheimild og geta þá íslenskir dómarar einungis dæmt öðru foreldrinu forsjá og þar með svipt hitt foreldrið forsjá barns. Íslenskum dómurum er ekki treyst til að dæma mildasta úrræðið.

Þar sem frumvarpið var skrifað utan um dómaraheimildina verða fjölmargar aðrar breytingar algjörlega marklausar og frumvarpið í heild sinni til óþurftar. Ný sáttameðferðarúrræði fyrir tugi eða hundruði milljóna verður soun á almannafé. Öll merki eru um að ráðherra sé að ganga erinda öfgahópa innan kvenréttindahreyfingarinnar sem ætíð hafa barist gegn öllum breytingum í þá átt að færa réttarstöðu íslenskra feðra í það horf sem þekkist hjá nágrannaþjóðunum. Þau rök ráðherra, fyrir því að fella út dómaraheimildina, að einhver hafi verið ónægður í Svíþjóð og hugsanlega eigi að skrifa skýrslu í Danmörku eru léttvæg enda ljóst að í sífjamálum af þessu tagi verða aldrei allir sáttir. Horfa ber frekar til þess að þjóðþing allra þeirra landa sem við berum okkur saman við hafa á undanförunum 4-5 árum endurskoðað þessi mál með þingnefndum og mikilli sérfræðivinnu og komist að þeirri niðurstöðu að halda áfram með dómaraheimild. Má þar nefna Svíþjóð 2006, Dani 2007 og Norðmenn 2009. Allar þjóðirnar gáfu út stórar og viðmiklar skýrslur um málið og niðurstaðan einhlít: Annað foreldrið á ekki að ráða því eitt hvort barn sé í sameiginlegri forsjá beggja enda verður þá enginn vilji til sáttar.

Frumvarp þetta hlýtur að taka breytingum í meðförum þingsins og dómaraheimildin að fara inn aftur þar sem æðstu stofnanir Samfylkingar, Sjálfstæðisflokks og Framsóknarflokks hafa allar samþykkt ályktanir á síðustu árum um að dómarar á Íslandi eigi að hafa heimild að dæma sameiginlega forsjá.

Kostnaður við umgengni

Í frumvarpsdrögum frá 2010 hafði verið sett inn ákvæði um sanngjarna skiptingu á kostnaði vegna umgengni. Umgengni er sameiginlegt mál beggja foreldra og eitt helsta hagsmunamál barna. Eðlilegt er í þeim tilvikum þar sem kostnaður við umgengni er verulegur, til dæmis flugferðir, þá beri foreldrarnir kostnaðinn jafnt. Slíkt fyrirkomulag er grunnregla í lögum annarra Norðurlanda, en í íslenskum lögum er sérstaklega tiltekið að umgengnisforeldri skuli borga kostnað við umgengni, þó úrskurða megi um kostnaðar-

skiptingu. Grunnreglan íslenska er mjög ósanngörn, til dæmis þegar lögheimilisforeldri flytur um langan veg og býr þannig til kostnað fyrir umgengnisforeldrið.

Nú hefur þessi breyting verið tekin út og það ítrekað enn frekar en í núverandi lögum að umgengnisforeldri skuli greiða allan kostnað vegna umgengni barns. Jafnframt er því bætt við að hægt verði að gera fjárnám vegna umgengniskostnaðar.

Eðlilegt er að grunnreglan sé að kostnaður skuli skiptast jafnt milli foreldranna, enda um hagsmunamál barnsins að ræða. Hér er um klára mismunun milli lögheimilisforeldra og umgengnisforeldra að ræða sem tíðkast ekki í öðrum löndum. Lendir þessi mismunun í yfir 95% tilvika á körlum og er því klárlega kynbundinn.

Umgengnistálmanir

Þegar ráðherra vísaði frumvarpinu til Allsherjarnefndar þá bað hann sérstaklega að nefndin kannaði inngrip með lögreglu í „dagsektarmál“ eins og hann orðaði það. Ráðherra lýsti efasemdum sínum með þeirri aðgerð þegar umgengni er komið á með aðfarargerð. Það gefur vísbendingu um sjónarhorn ráðherra að hann kallar tálmunarmál dagsektarmál þó öllum eigi að vera það ljóst að innsetning með aðför lögreglu er til þess að stöðva tálmun en ekki til þess að vinna á dagsektum.

Þegar Allsherjarnefnd skoðar aðfarargerðir í umgengnistálmunum þá er betra að vita hvers vegna þessi heimild kom inn í barnalögin á sínum tíma. Orðrétt úr greinargerð með barnalögum nr. 76/2003: (feitiletrað er breyting í umsögn)

„Sérstök ástæða er til að vekja athygli á að með lögfestingu þessara tillagna verður íslensk löggjöf í betra samræmi við löggjöf annarra norrænna ríkja, sbr. nánar um erlendan rétt í fylgiskjali I með frumvarpi þessu.

Í þessu sambandi er og vert að geta þess að af hálfu Mannréttindadómstóls Evrópu hefur verið litið svo á að **skortur á að ríki framfylgi lögmætri umgengnisákvörðun yfirvalda á viðeigandi og fullnægjandi hátt geti talist brot gegn 8. gr. mannréttindasáttmála Evrópu**. Lögfesting ákvæðis sem heimilar beina aðfarargerð eykur möguleika á að umgengnisákvörðun verði fullnustuð og er því til samræmis við fyrrgreind sjónarmið.“

Það er því mikilvægt að aðfarargerð verði ekki tekin út úr lögnum nema annað skilvirkara úrræði komi þess í stað eins og til dæmis að færa lögheimili barns til þess foreldris sem líklegra er til þess að tálma ekki umgengni. Meira um tálmanir í fylgiskjali 1.

Almennt um kröfur félags um foreldrajafrétti

Félag um foreldrajafréttim, hér eftir nefnt **Foreldrajafrétti**, hefur haldið á lofti 10 kröfum sem við teljum mikilvægt að komist inn í barnalögin. Hér er listi yfir þessar kröfur og hvaða afstaða hefur verið tekið til þeirra í:

- Nefnd um stöðu barna í mismunandi fjölskyldugerðum á vegum Félagsmálaráðuneytisins 2009 sem skipuð var 11 sérfræðingum og fulltrúum hagsmunahópa hér eftir kölluð **Stóra-nefndin**. Þrír nefndarmenn tóku ekki afstöðu til mála.
- Nefnd Dóms- og kirkjumálaráðuneytisins sem skipuð var til að skrifa áður nefnd drög að frumvarpi til breytinga á barnalögum, hér eftir kölluð **Litla-nefndin**, nefndin var skipuð 3 sérfræðingum.
- Innanríkisráðherra, Ögmundur Jónasson, hér eftir kallaður **ráðherra**.

Kröfur Foreldrajafréttis sem jafnframt voru einróma samþykktar tillögur Stóru-nefndarinnar og Litlu-nefndarinnar og eru einnig í frumvarpi ráðherra:

- Öll sjálfvirk forsjá sambúðaraðila eða maka falli niður.
- Forsjárlausir foreldrar fái aðgang að skriflegum upplýsingum.
- Dómarar fái heimild til að dæma umgengni í allt að 7 daga af 14

Kröfur Foreldrajafréttis sem einnig voru einróma samþykktar tillögur Stóru-nefndarinnar og Litlu-nefndarinnar: (Vantar í frumvarp)

- Dómarar fái heimild til að dæma sameiginlega forsjá
- Kostnaður við umgengni verður sameiginlegur

Kröfur Foreldrajafréttis sem einnig voru einróma samþykktar tillögur Stóru-nefndarinnar: (Vantar í frumvarp)

- Karl mönnum verði heimilt að höfða ógildingar-/vefengingarmál (v.faðernis)

- Umgengnismál verði hluti af dómskerfinu
- Hert verði á refsingum og meðferð umgengnistálmana

**Kröfur Foreldrajafréttis sem einnig voru samþykktar tillögur Stóru-
nefndarinnar með miklum meirihluta eða aðeins með eitt mótatkvæði:
(Vantar í frumvarp)**

- Tvöfallt lögheimili barns gert valkvætt
- Takmörkun á lögheimilisflutningi barns sem hefur umgengni

Fyrir hönd félags um foreldrajafrétti,

Heimir Hilmarsson, formaður

Fylgiskjal 1: Umsögn: um drög að frumvarpi til laga um breytingar á barnalögum nr. 76/2003 sem kynnt var á vef Dómsmála- og mannréttindaráðuneytisins 12. janúar 2010.

Fylgiskjal 2: Drög að frumvarpi til laga um breytingar á barnalögum nr. 76/2003 sem kynnt var á vef Dómsmála- og mannréttindaráðuneytisins 12. janúar 2010.